

2-kazus

Komila o'zining ichkilikboz erini yo'qotish uchun uni zaharlamoqchi bo'ladi. Shu maqsadda u ichiga o'ldiradigan dozada zahar solib, ikkita kotlet tayyorlaydi. Kechki ovqat paytida Komila zaharlangan kotletlarni erining oldiga qo'yadi. Ammo eri do'stinikida ovqatlanganini aytib, kotletlarni yemaydi.

Tergovchi Komilaning harakatini JKning 25, 97-moddasining 1-qismi bilan kvalifikatsiya qiladi. Himoyachi esa Komila 26-moddaga asosan jinoiy javobgarlikka tortilmasligi kerak, chunki u erini kotletlarni yeyishga majburlamagan deydi.

Bo'lib o'tgan voqeani o'rganing, qilmishni yuridik tahlil eting (obyekt,obyektiv tomon,subyekt,subyektiv tomonlarini aniqlang)

Jinoyat kodeksi va tegishli Oliy sud Plenium qaroriga asoslanib,tergovchi,advokat hamda sud tomonidan qilmishga berilgan huquqiy baxolarning har birini muhokama qiling va unga nisbatan o'z fikringizni bayon eting.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 13-moddasiga ko'ra inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmati va boshqa daxlsiz huquqlari oliy qadriyat hisoblanadi.(O'z.Res.Kons)

Shundan xulosa qiladigan bo'lsak,shaxsga qarshi jinoyatlar ijtimoiy xavfli qilmishlarning asosiy turi hisoblanadi. Bu turdagi jinoyatlarning sodir etilishi natijasida inson jamiyat hayotidan uzib qo'yiladi,tabi'iy va ijtimoiy ne'matlardan bahramand bo'lish,xotirjam va farovon yashashiga hamda faoliyat ko'rsatishiga halaqit qiladi.(o'z. milliy ensiklopediyasi (2000-2005)

Yuqorida keltirilgan muammoli vaziyatda inson hayotiga qarshi qilingan suiqasdni yaqqol ko'rishimiz uchun,dastlab vaziyatni yuridik tahlil qilamiz.

✓ **Ushbu kazusda jinoyatining obyekti** - Komilaning ichkilikboz erining hayoti hisoblanadi. Qonun har qanday shaxsning hayotini, uning yoshi, jismoniy haolatidan qat'iy nazar bir hilda himoya etadi. Shuning uchun har qanday holatdagi shaxsni hayotdan huquqqa hilof ravishda mahrum etish odam o'ldirish deb e'tirof etiladi.

✓ **Obyektiv tomoni** - Komilaning o'z ichkilikboz erini huquqqa hilof ravishda hayotdan mahrum qilishga suiqasd (Ammo yuqoridagi kazusda jinoyat sodir etish bosqichlari to'la ifoda etilmagan ya'ni bu vaziyatda jinoyatga tayyorgarlik ko'rish, jinoyatga suiqasd qilish bosqichlari mavjud lekin jinoyat

tamom bo'lmagan(er do'stinikida ovqatlanganini aytib, kotletlarni yemagani sababli)

✓ **Subyektiv tomoni**-Komila eriga suiqasd qilishi. Erining hayotdan mahrum etishini bila turib harakat qilgani, qilmishning ijtimoiy oqibatlariga ko'zi yetgani, erining o'limi yuz berishini istagani.

✓ **Subyektiv**-Komila(97-modda 1-qismida javobgarlik belgilangan qasddan odam o'ldirish subyektiv 14 yoshga to'lgan aqli raso jismoniy shaxs)

Yuqoridagi vaziyat bo'yicha tergovchi Komilaning hatti harakatini JKning 25, 97, 1-moddalari bo'yicha kvalifikatsiya qildi.

25-moddaga ko'ra, jinoyat sodir etish bosqichlari bu qasddan jinoyat sodir etishning muayyan bosqichi bo'lib, jinoyatga tayyorgarlik ko'rish, jinoyatga suiqasd qilish va tamom bo'lgan jinoyatlarda ifodalanadi.

Yuqoridagi kazusda jinoyatga tayyorgarlik ko'rish - Komilaning o'z erini o'ldirish uchun zaharlangan kotletlar tayyorlashi, jinoyatga suiqasd qilishi - qasddan o'ldirish maqsadida kotletlarni eriga berish holatlari mavjud ammo bu holda jinoyat tamom bolmagan ya'ni eri qorni to'qligi sababli ularni yemaganligini belgilashimiz mumkin.

Ijtimoiy xavflilik nafaqat tamom bo'lgan, balki tamom bo'lmagan jinoyatlarning ham asosiy belgilaridan biri hisoblanadi.

Bu jinoyatlar uchun javobgarlik belgilash orqali qonun shaxsning huquq va erkinliklarini, mol-mulkini, jamoat tartibi va xavfsizligini O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy tuzumi va qonun himoyasida bo'lgan boshqa obyektlarini himoya qiladi.

Jinoyatga tayyorgarlik ko'rish va suiqasd qilish dastlabki yoki tugallanmagan jinoiy qilmishda ifodalanadi. Bu qilmishning tugallangan jinoyatdan farqi, unda "Maxsus" qism moddasida ko'rsatilgan jinoyat belgilari to'liq bajarilmaydi: Obyektiv tomonni ifodalovchi belgilarning to'liq bajarilmasligi yoki ijtimoiy oqibatning yo'qligi. Bunda Komilaning xatti-harakatlarida ham JK maxsus qism 97-modda bo'yicha ham obyektiv tomon belgilari to'la ko'rinmaydi va ijtimoiy oqibat yo'q ya'ni Komilaning eriga qasddan qilgan jinoyati sababli o'lim holati mavjud emas.

Jinoyatga tayyorgarlik ko'rish jinoyat sodir etish uchun shart-sharoit yaratilishi jinoyat tarkibi obyektiv tomoni amalga oshirulganga qadar shaxsga bog'liq bo'lmagan holda jinoyatning uzilib qolishidir. Bunda Komila erini o'ldirish uchun qasd qilib zaharli kotlet tayyorlaydi, lekin eri to'qligi uchun ularni yemasligi.

Sharhlanayotgan moddaning ikkinchi qismi jinoyat sodir etishga suiqasd qilish uchun javobgarlikni nazarda tutiladi. Jinoyat sodir etishga suiqasd qilish jinoyat sodir etishning ikkinchi bosqichi bo'lib, tayyorgarlik bosqichidan farqli ravishda jinoyat sodir etish uchun sharoit yaratilmasdan, balki, uni sodir etishning bevosita boshlanishi bo'lib, jinoyat qonuni bilan qo'riqlanadigan ob'ektga tajovuz qilinadi va zarar yetkazish xavfi vujudga keladi.

Jinoyat sodir etishga suiqasd qilish – bu qasddan sodir etilgan jinoyatning tugallanmay qolishi yoki aybdor istagan oqibatning ro'y bermasligidir. Suiqasdda shaxs qonun bilan qo'riqlanadigan obyektni real xavf ostida qoldiradi, lekin ob'ektiv va sub'ektiv sabablar natijasida jinoiy oqibat yuz bermaydi (Komilaning erini o'ldirish uchun zaharlangan kotletlar tayyorlaganligi va bergani erni real xavf ostida qoldirayapti, ammo eri ovqatlanaganligi sababli kotletlarni yemaydi)

Jinoyat sodir etishga suiqasd qilishga qonunda berilgan ta'rifning mazmuniga qarab jinoiy faoliyatning mazkur bosqichini tavsiflovchi alomatlarni aniqlash mumkin.

Ularga quyidagilar kiradi:

- suiqasd jinoyat sodir etishga bevosita yo'naltirilgan harakat (harakatsizlik)ni ifodalaydi;
- tamom bo'lmagan jinoyat;
- jinoyatning shaxsga bog'liq bo'lmagan holatga ko'ra tugallanishi.

Jinoyat sodir etishga suiqasd qilish - jinoyat sodir etishga bevosita yo'naltirilgan harakat (harakatsizlik). Ushbu harakat yoki harakatsizlikning o'zi qonun bilan qo'riqlanadigan ob'ekt (mulk munosabatlari, hayot yoki sog'liq xavfsizligi, jinsiy erkinlik va b.)ga bevosita qarshi qaratiladi, uni jiddiy zarar etishi xavfi ostiga qo'yadi. Aksariyat hollarda, jinoyat sodir etishga suiqasd qilish muayyan jinoyatning ob'ektiv tomoni bilan bog'liq bo'lgan har xil harakatlar orqali sodir etiladi. Misol uchun, uy-joyga g'ayriqonuniy ravishda kirib o'g'rilik sodir etishga qasd qilishni aniqlash uchun shaxs uy-joyga g'ayriqonuniy ravishda kirgan yoki hech bo'lmasa bunga harakat qilgan, masalan, uy eshigining qulfini buzgan bo'lishi kerak. Endi yuqoridagi kazus bo'yicha tahlil qiladigan bo'lsak, ayolning o'z ichkilikboz erini o'ldirish uchun zaharli kotletlarni tayyorlagani, qilmishidan ixtiyoriy qaytmay, uni eriga yeyish uchun berganlik holati)

Jinoiy tajovuz tugallanmagani (jinoyat oxiriga etkazilmagani) – jinoyat sodir etishga suiqasd qilishning yana bir muhim ob'ektiv alomati. Jinoyat sodir etishga qasd qilish, jinoiy faoliyat (tamom bo'lmagan jinoyat doirasida) rivojlanishining mustaqil bosqichi sifatida, tamom bo'lgan jinoyatdan aynan o'zining tugallanmagani bilan farq qiladi.

Tamom bo'lgan jinoyatdan farqli o'laroq, bu yerda jinoyat ob'ektiv tomonining ba'zi bir alomatlari etishmaydi. Jinoyat sodir etishga suiqasd qilishda jinoyatning ob'ektiv tomoni to'liq emas, balki qisman mavjud bo'ladi, chunki ayni holda tajovuz qilgan shaxsga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra ko'zlangan jinoiy natijaga erishilmaganligini ko'rish mumkin. Ushbu alomat asosan jinoyat ob'ektiv tomonining muhim tarkibiy qismi - oqibatning yo'qligini tavsiflaydi.

Jinoyat sodir etishga suiqasd qilishda ko'pincha aybdor mo'ljallamagan, ko'zda tutmagan ijtimoiy xavfli oqibatlar kelib chiqadi masalan: odam o'ldirishga qasd qilishda jabrlanuvchining sog'lig'iga og'ir shikast yetkaziladi. Bu qilmishni tamom bo'lgan jinoyatga aylantirmaydi, chunki jinoiy qilmish tamom bo'lgan deb topilishi uchun har qanday ijtimoiy xavfli oqibat emas, balki qonunda bevosita ko'rsatilgan ijtimoiy xavfli oqibat kelib chiqishi talab etiladi. Shunday qilib, jinoyatga suiqasd qiluvchining harakati (harakatsizligi) ma'lum zararli oqibatlarga olib kelishi mumkin, ammo ular hech qachon aybdor mo'ljallagan oqibatlar bo'lmaydi.

Obyektiv tomonning xarakterlovchi uchinchi belgi jinoyatning shaxsiga bog'liq bo'lmagan holatga ko'ra, tugallanmay qolishidir. Jinoyatning tamom bo'lishiga to'sqinlik qilgan turli xil holatlarni bir narsa birlashtiradi, ularning har biri jinoyatchining xohishiga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra yuzaga keladi. Aynan shu belgi suiqasdnining yuqorida ko'rsatilgan ob'ektiv belgilarini birlashtirib, uni jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytishdan farqlash imkonini beradi - **shu o'rinda himoyachining 26-moddani asos qilib Komila jinoiy javobgarlikka tortilmasligi kerak degan fikrini rad qilishimiz mumkin bo'ladi.**

JK 26-moddaga ko'ra, shaxs jinoyatga tayyorgarlik ko'rish harakatlarini yoki jinoyat sodir etishga bevosita qaratilgan harakatlarni oxiriga yetkazish mumkinligini anglagan holda to'xtatsa, shuningdek jinoiy oqibat kelib chiqishi mumkinligini anglagan holda, shunday oqibat kelib chiqishining oldini olsa, jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytish deb topiladi.

Sud tomonidan vaziyatga hech qanday baho berish holati kazusda kuzatilmagan.

Oliy sud Plenumining 2004-yil 24-sentabrdagi 13-son "Qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida" qarorining 3-bandi yuqoridagi kazusimizga to'g'ri keladi. Bunda qasddan odam o'ldirishga suiqasd qilish faqat to'g'ri qasd bilan sodir etilishi mumkinligi haqida gap ketadi, chunki, bunda aybdor o'z qilmishining ijtimoiy xavfli xususiyatini anglagan, jabrlanuvchining o'limiga ko'zi yetgan va uning o'limini istagan bo'ladi, biroq o'lim aybdorga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra (jabrdiydaning faol qarshiligi, boshqa

shaxslarning aralashuvi, jabrlanuvchiga o'z vaqtida tibbiy yordam ko'rsatilganligi va h.k tufayli) yuz bermaydi.

Xulosa qiladigan bo'lsak, kazusdagi holat bo'yicha tergovchi Komilaning harakatini JKning 25,97-modda 1-qismi bilan to'g'ri kvalifikatsiya qilgan.

Chunki, 25-moddaning 2-qismiga jinoyat qasddan sodir etilishni boshlasayu, shaxsga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra ohiriga yetkazilmagan bo'lsa, bu holatjinoyat sodir etishga suiqasd deb topiladi. Sharxlanayotgan moddaning 3-qismiga ko'ra, jinoyatga tayyorgarlik ko'rganlik va jinoyat sodir etishga suiqasd qilganlik uchun javobgarlik mazkur kodeksning "Maxsus" qismidagi tamom bo'lgan jinoyat uchun javobgarlikni belgilovchi moddasiga muvofiq hal etilishini ko'zda tutadi.

Yuqoridagi muammoli vaziyat yuzasidan himoyachining fikri noto'g'ri hisoblanadi. Sababi, shaxs jinoyatga tayyorgarlik ko'rish harakatlarini yoki jinoyat sodir etishga bevosita qaratilgan harakatlarni oxiriga yetkazish mumkinligini anglagan holda to'xtatsa, shuningdek jinoiy oqibat kelib chiqishi mumkinligini anglagan holda, shunday oqibat kelib chiqishining oldini olsa, jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytish deb topiladi.

Ixtiyoriy qaytish javobgarlikni istisno qiladi. Lekin kazusda Komila jinoyatdan ixtiyoriy qaytmadi, balki bunga jinoyat subyektiga, ya'ni Komilaga bog'liq bo'lmagan holat ya'ni erini zaharlangan kotletlarni yemagani sabab bo'ldi. Agar Komila kotletlarni tayyorlab, qilmishining oqibatini bilgan holda, ovqatni eriga bermaganda yoki yeyishiga yo'l qo'ymaganda ixtiyoriy qaytish bo'lgan bo'lar edi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi
2. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi
3. M.H Rustamboyev "Jinoyat huquqi" Toshkent "Ilm Ziyo"
4. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi
5. Jinoyat kodeksiga sharhlar

Foydalanilgan veb saytlar:

1. www.lex.uz
2. www.ziyo.uz
3. www.norma.uz

